

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

5 2008

Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих АПН України

Львівський науково-практичний центр
професійно-технічної освіти АПН України

Національний університет
“Львівська політехніка”

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Науково-методичний журнал

№ 5

вересень – жовтень

У номері:

- * Дидактика, методика
і технології навчання
- * Теорія і методика
професійно-художньої освіти
- * Проблеми виховання
- * Історія професійної освіти

м. Львів

2008 р.

<p>Засновники: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України Львівський науково-практичний центр професійно-технічної освіти АПН України Національний університет "Львівська політехніка"</p> <p>Фахове видання України з педагогіч- них і психологічних наук (Бюлетень ВАК України. – 1999. – № 4)</p> <p>Видається один раз на два місяці з січня 1997 р.</p> <p>Регістраційне свідоцтво КВ № 9351 від 17. 11. 2004 р.</p> <p>Адреса редакції: 79008, м. Львів-8, вул. М. Кривоноса, 10. e-mail: prro2003@ukr.net</p> <p>Телефони: Головний редактор – (044) 440-63-88 (Київ) Заступники головного редактора – (032) 275-29-91 (Львів)</p>	<p>Головний редактор – Н. Г. Ничкало</p> <p>Перший заступник головного редактора – Ю. Я. Бобало</p> <p>Редакційна колегія: Я. Г. Камінецький (заст. гол. ред.), Г. П. Васянович (заст. гол. ред.), С. М. Вдович (відп. секретар), Н. В. Абашкіна, П. М. Воловик, Д. Д. Гершок, С. У. Гончаренко, Г. С. Дегтярьова, Я. М. Кміт, І. М. Козловська, Р. О. Корж, Є. В. Кулик, І. Є. Куряк, А. В. Литвин, В. Т. Лозовецька, В. О. Моляко, Н. А. Побірченко, Л. П. Пуховська, В. В. Рибалка, В. С. Робак, В. А. Семиченко, П. І. Сікорський, С. О. Сисоєва, Л. О. Хомич, Т. С. Яценко</p> <p>Переклад англійською мовою: О. В. Палка</p>
---	--

Рецензенти: доктор педагогічних наук, професор Г. П. Васянович,
доктор педагогічних наук, професор П. В. Стефаненко,
доктор психологічних наук, професор Н. А. Побірченко,
доктор психологічних наук, професор О. І. Власова.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту педагогічної освіти
і освіти дорослих АПН України від 15 грудня 2008 р., протокол № 12.

Педагогіка і психологія професійної освіти // Науко-
во-методичний журнал. – 2008. – № 5. – 271 с.

УДК 37

Науково-методичний журнал з проблем теорії, методики і
практики професійної освіти адресовано науковцям, студен-
там, викладачам професійно-технічних і вищих навчальних
закладів, аспірантам, докторантам, усім, хто цікавиться про-
блемами педагогіки і психології професійної освіти.

© Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України
© Львівський науково-практичний центр професійно-технічної
освіти АПН України
© Національний університет "Львівська політехніка"

Ольга Грабовець Регіональні особливості допрофесійної підготовки учнів сучасних загальноосвітніх навчальних закладів	92
---	----

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНО-ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ

Ольга Єременко Теоретико-методологічне обґрунтування гуманістичної спрямованості підготовки магістрів музично-педагогічного профілю	99
--	----

Оксана Піддубна Педагогічні основи фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва	106
--	-----

Ольга Григор'єва, Лариса Гриценко Інтегративний підхід до формування професійної майстерності майбутнього вчителя з народних художніх ремесел	111
--	-----

Алла Козир Основні принципи формування професійної майстерності майбутніх учителів музики	118
---	-----

Ірина Єфіменко Компетентнісний підхід як методологічна основа формування особистості майбутнього педагога-музиканта	127
--	-----

Інна Коваленко Компонентна структура професійно-особистісних якостей майбутніх учителів музики як керівників хорових колективів	133
--	-----

Людмила Василевська-Скупа Художньо-педагогічне спілкування майбутнього вчителя музики у процесі вокально-хорової діяльності	139
--	-----

Олена Хоружа Сутність етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики в контексті мистецької освіти	147
--	-----

Тетяна Бодрова Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів музики до використання української музично-педагогічної спадщини у професійній діяльності	157
---	-----

Жанна Сироткіна Педагогічні умови формування професійних умінь майбутніх учителів музики засобами взаємодії різних видів мистецтва	165
---	-----

Наталія Прушковська Інтеграція мистецтв у процесі диригентської підготовки майбутнього вчителя музики	172
---	-----

Ігор Туманов Інтерпретація як засіб інноваційного підходу до виконання навчальних завдань з образотворчих дисциплін	178
--	-----

УДК 37.036

Оксана Піддубна

ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Складовою частиною професійно-художньої діяльності майбутнього вчителя є фахова підготовка. Фахова підготовка майбутнього вчителя образотворчого мистецтва включає його ґрунтовну обізнаність у дослідженні вітчизняної педагогіки. Проблема фахової підготовки майбутніх учителів була предметом дослідження багатьох учених, зокрема О. Абдулліної, С. Архангельського Є. Барбіної, І. Богданової, І. Зязюна, Е. Карпової, Н. Кічука, Л. Кондрашової, Н. Кузьміної, А. Ліненко, Г. Нагорної, О. Пехоти, В. Сластьоніна, Л. Спіріна, Р. Хмелюка, О. Щербакова.

Мета статті – визначити педагогічні основи та сутність фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами народної художньої творчості.

З'ясуємо, насамперед, сутність феномена “фахова підготовка”. У тлумачному словнику сучасної української мови “*фах*”, “*кваліфікація*”, “*спеціальність*”, “*професія*” тлумачиться як “вид заняття, трудової діяльності, що вимагає певної підготовки...”. *Фахівець* – “той хто досконало володіє якимось фахом спеціальністю, має високу кваліфікацію, глибокі знання з певної галузі науки, мистецтва” [12, с. 471].

У психологічних словниках означений феномен визначається як “використання... знань і навичок для вибору та здійснення прийомів і дій відповідно до мети” та “володіння складною системою психологічних і практичних дій, необхідних для доцільної регуляції діяльності наявними в суб'єкта знаннями і навичками”, готовність до продуктивного виконання значною мірою нових завдань, набуття нових умінь і навичок, тобто показник інтелектуального розвитку особистості [1, с. 196]. У педагогічних словниках *фахова підготовка* тлумачиться як “властивість індивіда, що визначає його можливість, спроможність, нахил до виконання певної діяльності, ... розвивається, поглиблюється у процесі практичної діяльності людини. Значну роль при цьому відіграють природні нахили людини, задатки” [2, с. 135]. “*Фахова підготовка*”, “*професійна освіта*” – “результат оволодіння певним рівнем знань і навиків діяльності з конкретної професії та спеціальності... Рівень професійних знань удосконалюється в процесі діяльності, через систему підвищення кваліфікації” [8, с. 89].

Фахову підготовку ми розглядаємо як складову професійної освіти, тому термін “професійна освіта” ми застосовуємо як сукупність знань, навичок і вмінь та сформованої потреби в їх реалізації у сфері педагогічної діяльності вчителя образотворчого мистецтва.

На нашу думку, фахова підготовка визначається як особливий вид соціальної діяльності вчителя, спрямованої на передавання від старших поколінь молодшим культури та досвіду, накопичених людством, знань, умінь, навичок, на створення умов щодо особистісного розвитку та підготовку індивіда до виконання соціальних ролей, визначених суспільством. Фахова підготовка – це цілеспрямована, багатоступенева система способів дій вчителя, який досконало володіє інструментарієм, засобами і продуктивними технологіями та системою вмінь вирішувати завдання своєї діяльності щодо формування смислотворюючих мотивів, ціннісних орієнтацій особистості в результаті особистісно орієнтованого навчання та виховання.

Концепцією педагогічної освіти (1998 р.) визначено напрями фахової підготовки майбутніх учителів. У ній зазначено: “Фахова підготовка передбачає набуття студентами теоретичних знань з основних наук відповідної спеціальності та спеціалізації і вироблення практичних вмінь і навичок, необхідних для здійснення професійної педагогічної діяльності” [6, с. 14]. Комплекс нормативних документів для розробки Державного стандарту вищої освіти України включає поняття “фах” як найважливішу складову освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника ВЗО, яка передбачає, що фахівець має “виконувати певні виробничі функції та типові задачі для цих функцій, задачі діяльності” [5].

Отже, ми вважаємо, що модель системи методичної підготовки фахівців передбачає реалізацію таких етапів: бажання уявляти результати особистої педагогічної діяльності та вміння здійснювати методичну діяльність; розуміння необхідності ретельної підготовки до занять, умінь виконувати комплекс методичних способів дій [4].

Вченими також досліджувалися і такі аспекти фахової підготовки: пошук шляхів і оптимальних методів фахової підготовки вчителя в умовах вищої педагогічної освіти; педагогічні умови, засоби і шляхи формування творчої особистості вчителя; наявність здібностей особистості вчителя; вивчення компонентів педагогічної діяльності майбутніх учителів; з'ясування специфіки художньо-педагогічної діяльності майбутніх учителів і системи знань, умінь і навичок, які забезпечують її результативність.

У педагогіці активно здійснюється адекватний пошук таких дидактичних підходів, які могли б надати гарантоване досягнення запланованої мети навчання. До найбільш науково обґрунтованих концепцій, присвячених цій

проблемі, належить теорія Ф. Паркінсона, у якій він розглядає зміст із позицій поняття професійної підготовки. Професійно-компетентний підхід при цьому передбачає, що основними критеріями підготовки повинні бути професійна успішність і задоволеність працею. Найбільш послідовно цей підхід висвітлюється у працях К. Платонова та Ю. Поваренка [9].

Професійно-діяльнісний підхід у фаховій підготовці майбутнього вчителя образотворчого мистецтва спирається на результати досліджень С. Рубінштейна [10], П. Гальперіна [1], В. Давидова [3], Н. Талізінної [11] та ін.

Є. Бондаревська розробила підхід особистісно орієнтованого навчання та виховання в педагогічній системі професійної діяльності з метою організовувати і здійснювати його у фаховій підготовці, застосовувати інтелектуально-творчий підхід до вирішення завдань процесу художнього навчання школярів [2]. Крім того, є необхідність науково визначити новий художньо-педагогічний підхід до організації процесу підготовки вчителів.

Під фаховою підготовкою майбутніх учителів образотворчого мистецтва ми розуміємо якісний рівень художньо-педагогічних доцільно цілеспрямованих компетентних взаємодій учителя образотворчого мистецтва з учнями у процесі здійснення педагогічних функцій дидактичної, методично-мистецької діяльності, центральною ланкою якого є залучення учнів до позицій активних художньо-творчих продуктивних дій, спрямованих на особистісно орієнтоване формування художньої культури і розвиток здібностей школярів до свідомої пізнавальної, художньо-творчої самоактуалізації.

Розглянемо компоненти фахової підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва при використанні народної художньої творчості: компетентна обізнаність із педагогічними теоріями та практикою, методикою навчання народному мистецтву й естетичного виховання; культурологічно-мистецька обізнаність із різними видами народної художньої творчості; володіння системою художніх умінь і навичок, методами у процесі навчання народному мистецтву; психолого-педагогічна, методична підготовка до навчання народній художній творчості; науково-дослідний, творчий характер художньо-педагогічної діяльності з народного мистецтва; дидактично-змістовні лінії навчальних проблем в образотворчій діяльності з народної художньої творчості (колір, композиція, об'єм, простір, художні техніки, способи та прийоми художнього зображення).

Отже, ми вважаємо, що народно-художня творчість у фаховій підготовці майбутнього вчителя образотворчого мистецтва повинна бути взаємозалежним і взаємодоповнюючим із боку як філософської, культурологічної, мистецтвознавчої, так і психолого-педагогічної, методичної підготовки. Лише такий підхід може забезпечити формування висо-

кого рівня якості фахової підготовки у процесі художньо-педагогічного формування майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Завдання щодо художньо-педагогічної підготовки вчителів образотворчого мистецтва, які випливають із мети навчання засобами народної художньої творчості в системі педагогічної освіти, на наш погляд, можуть бути такими: формування та розвиток професійно-педагогічних умінь і навичок, зумовлених змістом процесу формування художньо-методичних умінь і навичок у процесі професійно-діялісного навчання народному мистецтву у ВЗО; оволодіння сучасними методами та формами педагогічної діяльності, новими прогресивними методичними технологіями художнього навчання і виховання засобами народного мистецтва.

Отже, можна констатувати, що зміст фахової підготовки визначається не лише фундаментальними теоретичними навчальними дисциплінами спеціальності "Образотворче мистецтво з методикою викладання" та додатковими спеціалізаціями "Етика й естетика", "Художня культура" чи "Художня праця", а й навчальними дисциплінами фахового спрямування: циклом художніх (мистецьких) і навчальних дисциплін із методик викладання шкільних предметів, у основному як комплексу практичних навчальних предметів у системі естетичної, художньої підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Ефективний рівень фахової підготовки у вирішенні завдань художнього навчання школярів забезпечується: готовністю до професійної діяльності, яка проявляється у формі настанов; формування мотиваційної готовності свого світогляду (така готовність надає можливість учителю усвідомити змістовність, сенс і цінність того, що він здійснює, робить); професійно-особистісна готовність до самореалізації [9].

Такий аналіз дозволяє визначити соціальні й індивідуальні детермінанти фахового становлення майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, виявити механізми перетворення властивостей індивіда у професійно важливі, значущі якості, розкрити систему форм, шляхів формування професійної здатності, у межах яких і здійснюється розв'язання завдань підготовки майбутніх учителів до викладання народної художньої творчості.

Отже, сучасне розуміння сутності змісту фахової підготовки вчителів образотворчого мистецтва базується на високому рівні виконання соціального замовлення суспільства щодо художньо-естетичного виховання підростаючого покоління на основі культурно-духовних цінностей рідного народу.

1. Гальперин П. Я. Психология мышления и учения о поэтапном формировании умственных действий // Исследование мышления в советской психологии: Сб. научн. трудов. – М.: Наука, 1966. – С. 236-278.

2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Давыдов В. В. Проблемы развивающегося обучения: Опыт теоретических и экспериментальных психологических исследований. – М.: Педагогика, 1966. – 339 с.
4. Коваленко О. Е. Дидактичні основи професійно-методичної підготовки викладачів спеціальних дисциплін: Дис... докт. пед. наук: 13.00.02. – К.: ІПППО АПН України, 2000. – 407 с.
5. Комплекс нормативних документів для розробки складових систем стандартів вищої освіти. – К.: ІЗМН, 1998. – 118 с.
6. Концепція професійної освіти України. – К., 1994. – 54 с.
7. Отиш О. Мистецька освіта як складова система неперервної професійної освіти // Професійна освіта: педагогіка і психологія / За ред. І. Зязюна, Н. Ничкало, Т. Левицького, Ю. Вільш. – Ченстохова; Київ, 2003. – С. 170–178.
8. Педагогічний словник / За ред. М. Д. Ярмаченка. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 514 с.
9. Платонов К. И. Проблемы способностей. – М.: Наука, 1972. – 312 с.
10. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. – С.-Пб.: Питер, 1999. – 720 с.
11. Талызина Н. Ф. Управление процессом усвоения знаний. – М.: Изд-во МГУ, 1975. – 343 с.
12. Тлумачний словник сучасної української мови: Близько 50000 сл. / Уклад. І. М. Забіяка. – К.: Арій, 2007. – 512 с.

Стаття надійшла до редакції 20.12.2007

О. Поддубная

**Педагогические основы профессиональной подготовки
будущих учителей изобразительного искусства**

Рассмотрено и проанализировано педагогические основы специальной подготовки будущих учителей, содержание, направления, разные подходы использования народного творчества в специальной подготовке.

О. Pidubna

**Pedagogical Principles of Special Training
of Future Teachers of Fine Arts**

The article reviews and analyzes pedagogical principles of the special training of future teachers, the contents, directions, and different ways of folk art usage in it.

Рецензент – кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник С. О. Соломаха